

Macro-economische prestaties, politiek vertrouwen en de economische crisis

Patrick F.A. van Erkel en Tom W.G. van der Meer

EEN SAMENVATTING VAN

Van Erkel, P.F.A. & van der Meer, T.W.G. (2016). Macroeconomic Performance, Political Trust and the Great Recession: A Multilevel Analysis of the Effects of Within-country Fluctuations in Macroeconomic Performance on Political Trust in 15 EU Countries, 1999-2011. *European Journal of Political Research*, 55(1), 177-197.

Politologen buigen zich al lange tijd over de vraag of macro-economische prestaties invloed hebben op het vertrouwen van burgers in de politiek en uiteindelijk op de legitimiteit van de representatieve democratie. De economische recessie sinds 2008, die veel Europese landen hard heeft geraakt, wakkerde deze belangstelling opnieuw aan. Waar het verband tussen macro-economische prestaties en politiek vertrouwen lange tijd vanzelfsprekend leek, trekt een groot aantal recente studies dat in twijfel. Zo laten onder meer Dahlberg en Holmberg (2014) en Van der Meer en Hakhverdian (2016) zien dat verschillen in politiek vertrouwen tussen landen niet samenhangen met hun macro-economische prestaties, althans niet wanneer rekening wordt gehouden met alternatieve verklaringen, zoals corruptie en de onpar-

tijdigheid van de overheid. Dit betekent echter niet dat economische prestaties er in het geheel niet toe doen. We weten immers dat subjectieve oordelen over de economie sterk samenhangen met politiek vertrouwen en dat er grote parallellen bestaan in de trends tussen consumentenvertrouwen en politiek vertrouwen. Hoe valt dit met elkaar te rijmen?

In dit onderzoek beargumenteren wij dat veel studies naar de invloed van macro-economische prestaties op politiek vertrouwen in de verkeerde richting kijken. Met name de recente multivariate, multilevelonderzoeken baseren zich vooral op cross-sectioneel (landenvergelijkend) onderzoek, maar negeren variatie over tijd. Impliciet ligt daardoor aan die onderzoeken de aanname ten grondslag dat burgers de macro-economische

prestaties van hun land vergelijken met die in andere landen: ze gaan ervan uit dat politiek vertrouwen in bijvoorbeeld Nederland hoger of lager ligt als het hier economisch beter gaat dan in de Europese buurlanden. De niet-significante effecten in landenvergelijkende studies tonen aan dat burgers die vergelijking niet maken, althans niet om de politiek te beoordelen op macro-economische prestaties. Toch is dat niet de enige mogelijke vergelijking. Burgers kunnen ook een longitudinale afweging maken, door de huidige macro-economische prestaties te vergelijken met wat gebruikelijk is voor het eigen land, bijvoorbeeld met het recente verleden.

Onze studie (her)introduceert zowel theoretisch als methodologisch het perspectief dat politiek vertrouwen voornamelijk wordt beïnvloed door een evaluatie van macro-economische prestaties in longitudinaal perspectief binnen het land in plaats van tussen landen. Voor het onderzoek maken wij gebruik van data uit de Eurobarometer. We analyseren 21 metingen in 15 verschillende EU-lidstaten tussen 1999 en 2011.¹ Dit doen we met behulp van een logistisch multilevelmodel: burgers (respondenten) zijn genest in landen op elk van de 21 tijdsmomenten. We elimineren alle cross-nationale verschillen door het centreren van de longitudinale verschillen op de macro-variabelen binnen elk van de 15 landen en door de toevoeging van landendummies. We kijken naar het effect van economische groei (groei van het bnp), het werkloosheidscijfer, het begrotingstekort, en de inflatie op politiek vertrouwen. Politiek vertrouwen meten we door de antwoorden op vragen over vertrouwen in het parlement en

vertrouwen in de regering te combineren. Omdat we verwachten dat burgers informatie over macro-economische prestaties met een korte vertraging verwerken, hebben we de economische prestaties vastgesteld op zes maanden voor de meting van politiek vertrouwen. Daarnaast controleren we nog voor alternatieve verklaringen op het niveau van burgers (geslacht, leeftijd, onderwijsniveau, mate waarin ze economisch afhankelijk zijn van de staat) en voor kenmerken van landen (corruptie en de verstreken tijd sinds de laatste verkiezingen).

De resultaten van de analyses bevestigen het belang om niet alleen cross-sectioneel maar ook longitudinaal naar de macro-microrelatie te kijken. Burgers vergelijken economische prestaties inderdaad met de economische prestaties uit het verleden. Een historisch hoge economische groei, lage werkloosheid en een laag begrotingstekort doen het vertrouwen in de politiek stijgen. Die effecten stapelden zich in negatieve zin op sinds het uitbreken van de Grote Recessie in 2008, maar we vinden geen grotere daling in het vertrouwen van burgers dan wat op basis van de daling op de vier meegenomen economische indicatoren kan worden verwacht. De forse daling van het politieke vertrouwen tijdens de Grote Recessie was dus niet anders dan gebruikelijk, alleen scherper doordat de economie zo snel verslechterde.

Onze bevindingen blijken zeer robuust, ook wanneer we rekening houden met de effecten van corruptie (slecht voor het politieke vertrouwen) en verkiezingen (korte *boost* in het vertrouwen). Verder nemen we een aantal fundamenteel arbi-

traire keuzes in de operationalisatie onder de loep, zoals de samenstelling van de afhankelijke variabele en de keuze voor een vertraging van zes maanden in de macro-effecten op de micro-uitkomsten. Dit bevestigt de validiteit van onze bevindingen. Toch menen we dat er explicieter gekeken moet worden naar de referentiekaders en ijkpunten die burgers zelf zeggen te hanteren.

Onze bevinding heeft intrigerende implicaties. De mate waarin burgers de politiek afrekenen op macro-economische prestaties is niet zozeer gebaseerd op een vergelijking met andere landen maar vooral op een vergelijking met de stand van de nationale economie in het verleden. Dat verklaart waarom macro-economische prestaties leiden tot conjuncturele golven in politiek vertrouwen: niet omdat de economie beter of slechter functioneert dan in de omliggende landen, maar omdat de economie beter of slechter presteert dan in het eigen recente verleden. Dit suggereert dat het tamelijk zinloos is wanneer de politiek vertrouwen probeert te herstellen door zich af te zetten tegen andere landen (als Grieken-

land) die het nog slechter zouden doen, of juist waarschuwend wijzen op andere landen (als Duitsland, China) die het beter doen.

Noot

1. Deze 15 EU-lidstaten zijn: België, Denemarken, Duitsland, Finland, Frankrijk, Griekenland, Ierland, Italië, Luxemburg, Nederland, Oostenrijk, Portugal, Spanje, Zweden en het Verenigd Koninkrijk.

Bibliografie

- Dahlberg, S. & Holmberg, S. (2014). Democracy and Bureaucracy: How Their Quality Matters for Popular Satisfaction. *West European Politics*, 37(3), 515-537.
- Van der Meer, T.W.G. & Hakhverdian, A. (2016). Political Trust as the Evaluation of Process and Performance: A Cross-national Study of Forty-two European Democracies. *Political Studies* (ter perse).